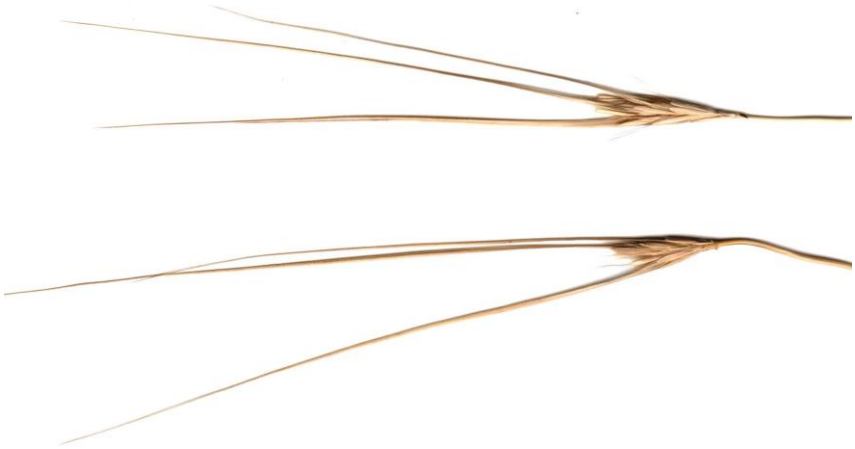
בס״ד ערב סוכות תשפ״ד

ההלכה בשטח

אסופה של הלכות כלאי הכרם

לרגל סיום לימוד ירושלמי מסכת כלאים ע״פ תוכנית 'דרשו'

בתמונה: שעורות בר [עמ' 4] ופלפלים שנאסרו [עמ' 8]

כתב: מרדכי עמנואל

0527619726

האם גוי נאמן לאסור ענבים באיסור קידוש כלאי הכרם?

שאלה שארעה לגבי חשש כלאי הכרם. קבוצה סיירה סיור לימודי בהלכות כלאיים, באזור של כרמים של גויים, בין גבעה אי לגבעה בי בביתר עילית, שבמיעוטם היו כלאי הכרם, ישמעאלי שהיה במקום כיבד אותם בענבים שקטף. לאחר שכבר נתן להם ענבים שאלו אותו מהיכן קטף את הענבים, והוא הצביע על כרם מסוים, שהיה נראה שלידו גדלו ירקות. נתעורר ויכוח בקבוצה האם הגוי נאמן בדבריו לאסור את הענבים משום כלאי הכרם. לפי האמור ביו"ד סי' רצו סעיף ה' בברכי יוסף, על ירקות הנקנים באזור חברון שיש בו הרבה כלאי הכרם, כאשר הגוי מספר לפי תומו שמדובר בענבים מכרם מסוים שידוע שיש בו כלאי הכרם אסור לאכול מהענבים, מדין קבוע. אבל אחד מן המטיילים אמר שלפי מה שהסביר הגרש"ז אויערבך כי כיון שהעדות של הגוי גם אם היה משיח לפי תומו נאמרה לאחר שהפרי כבר לא היה בידו, ונתינת הענבים היתה מחוץ לכרמים לכן אמרינן כל דפריש מרובא פריש, והענבים באו מהרוב של הכרמים בבקעה שבביתר עילית שאינם כלאי הכרם, ואין הגוי נאמן לאסור כשאין הענבים בידו, אפילו במסיח לפי תומו, ומותר לאכול מהענבים [בסיפור הנ"ל בסופו של דבר התברר שהירק בכרם עליו הצביע הגוי גדל במרחק של 260 ס"מ מהכרם, כך שלכל הדעות מדובר ביותר מארבעה אמות מהגפנים, ובאין בזה איסור כלאי הכרם]. וכן כתב המהרי"ל בספר מהרי"ל מנהגים שיצא ע"י מכון ירושלים, ובסופו בליקוטי מהרי"ל שאין הגוי נאמן לאסור מה שביד ישראל.

השאלה המקבילה בהלכות בכורות

בעקבות הקרבות במלחמת יום הכיפורים [תשל"ד] שנערכו ברמת הגולן, גדרות חלקות הבקר ברמה נרמסו על ידי שרשראות הטנקים, ועדרי הבקר ששהו בתוכם בערב המלחמה התפזרו בכל מרחבי רמת הגולן.

בקיץ תשל"ד החלו החיים ברמת הגולן לשוב למסלולם הרגיל, ובמאמץ רב כונסו העגלים והפרות והשוורים למכלאות שלהם. קיבוץ שעלבים שמחזיק את ענף הבקר לבשר, היה מעוניין לרכוש עגלים צעירים על מנת לפטם אותם. האחראים לא בררו לפני הרכישה האם העגלים שנמכרו לקיבוץ אינם בכורים, ורק לאחר שהעגלים שנקנו מאחד מהישובים בדרום רמת הגולן, נזכרו לברר זאת. מנהל ענף הבקר התקשר לעמיתו במשק ברמת הגולן, והלה הודה שלאור המצב ששרר ברמת הגולן במלחמה אין לו מידע מדויק איזה עגל הוא בכור ואיזה הינו פשוט, אבל לגבי עגל אחד בעל מספר מסוים, הוא בודאי בכור.

כפי שנמסר, הגרש"ז אויערבך זצ"ל סבר שצריך לומר שאין בפרשיה זו בכור ודאי. לדעתו כיון שנזכרו לברר את שאלת הבכור רק לאחר שהעגלים כבר נרכשו על ידי שעלבים, וכבר הגיעו למכלאות בשעלבים, אזי לכל הדעות המגדל שאצלו נולדו העגלים אינו נאמן להעיד על

עגל מסוים שהוא בכור, **כיון שאין העגלים ברשותו**, וכל שהאמינה התורה לעד אחד לעדות מדובר, בדבר שהוא בידו. אבל כשאינו ברשותו, כלל אינו נאמן.

וזה לשון השולחן ערוך ביורה דעה סימן קכז סעיף א׳: האומר לחבירו נתנסך יינך אם הוא בידו נאמן. אם כן גם ישראל כאשר אין הדבר בידו אינו נאמן לאסור מה שביד חבירו.

ולכן אין לעדות בעל הרפת שאצלו נולדו העגלים, אפילו אם נחשב למסיח לפי תומו, כל נאמנות לומר על עגל מסוים שהוא בכור, לאחר שכבר מכר את העגלים.

כלאי הכרם בשטחי 'חוויה בכרמים' בשעלבים

המקרה ארע בכרם של קיבוץ שעלבים שייעודו שונה מכרם שענביו נשלחים ליקב, לכרם תיירותי. כדי שהכרם יהיה יותר אטרקטיבי למבקרים, נטע האחראי בסמוך לגפנים כל מיני עצים טרופים מיוחדים, ובנוסף לכך הוא שתל גם כמה שתלי בננות בצידו. הבננות נשתלו בדיוק כאשר היו הגפנים בתהליך הבשלת הפרי! השאלה היא, האם בננה נחשבת אכן לירק, ובתור ירק היא אוסרת את הגפנים שנטעו לידה. וכי תאמר: הרי הלכה פסוקה שברכת הבננה היא בורא פרי אדמה, והולכים בה לגבי דיני מעשרות כדין ירק [הלקיטה קובעת את חיוב המעשר], ואם כן ברור שגם לגבי דיני כלאי הכרם דין הבננה כירק, וכיון שניטעה ליד הכרם כשהיו עליו אשכולות, הרי היא אוסרת את הפרי ואת העצים! ואכן הגאון החבד"י רבי חיים נאה בספר "הערות למעשה בענייני שמיטה" עמ' ז כותב "שכיון שהגזע של הבננה מתייבש ולא נשאר מהגזע כלום – זה ממש כמבואר ביורה דעה סימן רצ"ז דכל המוציא עליו מעקרו הוא ירק **והוי כלאים בכרם**!". הפלא בדבריו, שבתור ראש רבני חב"ד, אין הוא מזכיר את דברי האדמו"ר הזקן הרש"ז באורח חיים סימן ר"ג, א בהערה, שכותב להפך! וזה לשונו: "מיני עצים הרכים שהעלים והפירות יוצאים מהעיקר עצמו אינם נקראים אילן לגבי ברכת בורא פרי העץ, **אבל נחשב לאילן לעניין כלאי הכרם**!". לפי הרש"ז יוצא, שסימני התוספתא נאמרו לגבי מינים שנראים כירק, אבל גידול שנראה כעץ [כמו בננה] אין נוהג בו כלאי הכרם! [וראה דיון בזה בספר חקר ועיון לרב קלמן כהנא ח"ה עמ' רז].

כשהובאה השאלה קמייה **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, הוא פסק כדעת רבי חיים נאה שבננה דינה כירק לגבי כלאי הכרם, ולכן הבננות אוסרות את הענבים שצמחו ברדיוס של עשרים אמה מהם [סי' רצ"ו סעיף כ], ולגבי הגפנים עצמם ראוי להחמיר כשאין הפסד מרובה בדבר - לעקור אותם, ולשרוף את העצים [כדעת השולחן ערוך שגם הבדים והזמורות נאסרים ודינם בשריפה,פסקי אבל דעת הגר"א שרק עצים של תלתן שנאכלים לאדם נאסרים ולא עצי הגפן]. כמה הוא 'הפסד מרובה'? שאל טל בן נון מרכז הכרם את **הגריש"א**. 'כמה יהיה הפסד?' ענה - שאל הגרי"ש. כ...3000 ₪ השיב טל. 'עבור קיבוץ שעלבים 3000 ₪ אינו נחשב כהפסד מרובה ולכן יש להחמיר' פסק הגרי"ש.

והנה קבלנו עדכון לגבי השאלה מהחבר ר' **טל בן נון** נ"י מנהל 'חוויה בכרמים' לגבי מה הייתה הבעיה המדויקת של כלאי הכרם שהתעוררה בכרם. אכן בזמנו נטעו ליד אותו כרם גם בננות, אך הם ניטעו במרחק של לפחות שישה מטר מהגפנים בכרם. במרחק של יותר מארבע אמות מהגפנים לעולם אין הירק אוסר את הכרם, כמפורש במסכת כלאים פרק ז משנה ג - "מותר מחול הכרם". השאלה התעוררה לגבי עצים מטפסים - פסיפלורה ופטל, שניטעו ממש באמצע השורות של הכרם. הנוטע לא העלה על דעתו שקיימת במיני מטפסים אלו שאלה של כלאי הכרם, אך **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** הכריע שלעניין כלאי הכרם יש להחמיר שדינם כירק, והם אוסרים את הענבים ואת הגפנים. כלומר, הפסיפלורה [שעונית] - לפי שו"ת רב פעלים - יש לה סימנים המדמים אותה לירק, שהרי היא נותנת פרי בשנה הראשונה לנטיעתה, [וכן יש

שהצביעו על סימנים אחרים - הענפים שלה חלולים, ואיכות הפרי יורדת תוך שנתיים שלוש], והפטל - בשולחן ערוך סימן רג סעיף ב נאמר, שתותים הגדלים בסנה ברכתם בורא פרי האדמה[1]. לכן כנראה מדין ספק דאורייתא לחומרא דינם של השעונית והפטל כירק, ואסור ליטע אותם בתוך הכרם. אם נטע והיו כלאים בכרם מעת שהענבים הגיעו לגודל של פול הלבן עד שנסתיימה הבשלתם לגמרי [ולא עד בכלל], הרי גם על זה ציותה התורה "פן תוקדש המלאה" – **פן תוקד אש** – תבואת הכרם והזמורות דינם לשריפה.

שעורי בר שגדלים בכרמי ענבי יין – האם אוסרים את הכרם משום כלאי הכרם?

בשנים האחרונות נעשו מספר ניסיונות להשאיר את עשביית הבר בשטח המטע או הכרם. שיטה זו נקראה בתחילה כרם אקולוגי ובהמשך הכרם הבריא. השארת עשביית הבר בשטח המטע או הכרם עשויה להביא למספר יתרונות, ובתוכם:

1. עשביית הבר הגדלה בשטח המטע או הכרם מפתחת בית שורשים ואלו מסייעים לאחיזת קרקע המטע, ובשל כך הנגר העילי המגיע בעקבות הגשמים כמעט שאינו סוחף את קרקע המטע, ובמידה ויש סחף הוא מוגבל.
2. התברר כי עשביית הבר הגדלה בקרקע המטע מסייעת בהחדרת מי הגשמים אל הקרקע, ובכך חלק חשוב של הנגר העילי חודר לקרקע וממלא אותה ולא נשטף אל מחוץ למטע.
3. חדירת מי הגשם בחורף אל הקרקע גם מסייעת בשטיפת המלחים מן הקרקע, דבר שיועיל להמשך גידול המטע באביב ובקיץ הבאים.
4. יש הטוענים כי שורשי עשבי הבר נותנים עושר של טעמים ביין ולכן רצוי להשאיר את העשבים בכרם. כמו כן, ייתכן שעשבי הבר מונעים התפתחות ווירוסים שפוגעים בגפנים.
5. לאור יתרונות אלו ואף נוספים, משרד החקלאות ומדרכי המטע החלו לעודד צורת גידול זו השונה ממה שהיינו מורגלים אליו עד עתה.

בתחילת חודש שבט תשע"ח, בכנס מטעם משרד החקלאות שנערך בצפון הארץ נחשפה שיטת גידול זו. בכינוס של מכון התורה והארץ שנערך בטו בשבט, התייחס האגרונום ר' מרדכי שומרון לכרם

---

[1] ספר מהרי"ל תשמ"ט, בעריכת הרב שלמה שפיצר

מצאתי במהרי"ל מנהגים הוצאת מכון ירושלים בליקוטים עמ' תרכ"ח סעיף סד :

'אמר דאין ערלה נהג בפירות הגדלים באילנות שקו' הינפרן, פרונברן, ערפרין ודומיהן.'

ובמפתחות הלע"ז מבאר המהדיר .הינפרן = תות סנה, פטלHIMBEERE = .

פרונברן = אוכמניותBROMBEERE = .ערפרן = תות שדה.

ושלח לי הרב אלחנן בקרמן שליט"א בשם מר דוד ויסקוט שהוא מומחה לפטל, שזיהוי המתרגם הם טעות, כי Brombeere הוא מין פטל שפריו שחור כשהוא בשל, בניגוד למין האחר הנפוץ ביערות אירופה, ואילו = Himbeere הוא מין פטל שפריו אדום גם כשהוא בשל. והשם אוכמניות התייחד בימינו על מין אחר שלא קשור לפטל. אם כן הפטל על כל מיניו לדעת המהרי"ל איננו אילן ואין נוהג בו ערלה. .

האקולוגי, וטען כי השארת תבואת בר של חמשת מיני דגן בכרם אסורה משום כלאי הכרם. גם הרב יהודה עמיחי [מהמכון הנ"ל] הוציא חוות דעת לאסור, ואחת מטענותיו היא, שהואיל ושעורה שבולת שועל בר, הינם ממיני השעורה והשבולת שועל שמגדלים אותם, לכן גם **בשיבולי בר** אלו נוהג איסור כלאי הכרם. בתחילת חודש ניסן יצאו מספר גופי כשרות מפורסמים [בד"צ ע"ח, הרב רובין] במכתב להנהלות היקבים, ובה הם מחייבים לכסח את העשבים שגדלו בין שורות הגפנים, לפני פריחת הגפנים. גם בכינוס של בית המדרש להלכה בהתיישבות שנערך בשלהי ניסן בירושלים, טען הרב שאול רייכנברג שליט"א, כי השארת מיני תבואת בר בכרם נתונה במחלוקת הראשונים האם מיני דשאים נאסרו בכלאי הכרם, כאשר לפי הרמב"ם והשולחן ערוך, התבואה מקדשת את הכרם. בנוסף, חשש הרב רייכנברג שלכרם האקולוגי יגיעו גם זרעים של מיני דגן שנמצאים בשימוש בשדות, ולכן לדעתו יש לאסור את שיטת הגידול של השארת העשבים בכרם. ואכן הרבנות הראשית לישראל הוציאה בשלהי ניסן תשע"ח חוזר ליקבים והכורמים, בו הם נדרשים להשמיד את העשבייה שגדלה בכרמים לפני פריחת הכרם, על ידי קילטור [סוג של חרישה] או ע"י ריסוס להשמדת עשביה. והנה מתברר, שבחוות הדעת שהוציאו האוסרים בעניין זה, כלל לא נדונה דעתו של הרמב"ם בפירוש המשניות, שממנה עולה לדעתי בצורה ברורה, שאין כל איסור בהשארת שיבולי בר בכרם.

אמנם תחילה נתייחס לטענה שהשארת עשבים בכרם זה דבר חדש. וכלשון אחד מהרבנים האוסרים[2]: 'השאלה התעוררה בעקבות שינוי במדיניות של אלפי שנים שידעו שעשבים מזיקים, כעת טוענים שסילוק מוחלט של העשבים מביא גם נזק ויש תועלת בהשארת העשבים, ואז התעוררה שאלה אם יש כאן כלאי הכרם'. **ובכן, במשנה** במנחות פרק ח' משנה ו' נאמר שמביאים נסכים מכרמים העבודים, וביארו מפרשי המשנה [רמב"ם, רע"ב] שפעמיים בשנה היו חופרים סביב הגזעי של הגפנים כדי להפוך את האדמה שבשורשים, ולהשקות אותם. מבואר בדברי המשנה, שרק סביב הגזעים היו מכינים עוגיות סביב לגפנים, לצורך השקיה ועיבוד הקרקע, אבל במרכז השורה לא היו מעבדים. מה שמלמד שהיו משאירים את העשבייה במרכז השורה, ולא היה בזה כל נזק, ואף ייתכן כי בהשארת העשבים יש גם תועלת. גם הטענה שהעשבים מזיקים לכרם, לא הובאה במשנה, רק נאמר שכדי לגרום לחדירת המים לשורשים יש לעדור סביב הגזעים.

<u>פירוש המשניות לרמב"ם</u>

פירוש המשניות לרמב"ם כלאיים פרק ה' משנה ח', לפי תרגום הר"י קאפח זצ"ל ויבל"א הר"ע קורח שליט"א, וזה לשונו: 'אמר ה' אשר תזרע, מה שדרך בני אדם לזרוע או רוצים שיצמח בשדותיהם, ואין שום אדם רוצה שיצמחו בשדהו קוצים, אלא עוקרים אותם'. עכ"ל.

פירוש דבריו: איסור כלאי הכרם קיים במיני זרעים שרגילים לזרוע אותם בשדות, אבל סתם עשבים שצומחים בר או במרעה ושם רועות הבהמות אינם אסורים באיסור כלאי הכרם. הרמב"ם מדגיש

[2] הרב שאול רייכנברג שליט"א במכתב סיכום שיצא ע"י מדור מצוות התלויות בארץ בהרה"ר.

שהמדד לחלות כלאי הכרם הינה גידול שמגדלים אותו או מקיימים אותו בכוונה **בשדה**. **שדה** - הוא שטח שמיועד לגדל בו גדולים שונים, בניגוד לשטחי מרעה שבו גדלה הצמחייה בר. לפי הרמב"ם מובן מדוע לא הוזכר לאיסור בדברי המשנה או הירושלמי בנוגע להלכות כלאי הכרם, כל אותם מיני דגן בר, כמו שעורת בר ושבולת שועל בר שעלו בכרם, כי אע"פ שהגרעינים שלהם נאכלים, אבל אין רגילים לזרוע אותה **בשדות,** ובשדות הם נחשבים למטרד שיש להיפטר ממנו.

מקור הדרשה נמצא בספרי דברים כב, ט, שם ר' אליעזר דורש 'אשר תזרע' לאסור המקיים קוצים בכרם. ואילו חכמים דרשו, הזרע – פרט למקיים קוצים בכרם. אמנם לפי פירוש המשניות לרמב"ם משמע, שחכמים אינם חולקים על דרשת ר' אליעזר, אלא כל אחד מעמיד את הפסוק במקרה אחר. לר"א מי שמקיים קוצים בכל מקום הרי זה מקדש, ואילו לחכמים הפסוק מתייחס רק למי שמקיים קוצים בערביא. אבל בשאר העולם אין דרך בני אדם לקיים קוצים בשדה, לכן קוצים אינם מקדשים.

תשובת הרב שאול רייכנברג שליט"א

כתב שאוסר דווקא דברים שרוב העם מקיימים בשדותיהם, כלשון הרמב"ם בפירוש המשנה בתרגום מחדש.

על זה נשיב:

כידוע לכולם להלכה קובע מה שכתב הרמב"ם ביד החזקה, ושם כתוב (כלאים פ"ה הי"ח): " עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום" הרמב"ם לא כתב מקיימין רוב העם בשדותיהם באותו מקום.

גם מרעה קבוע ומגודר עם אבוסי שתיה נקרא שדה, וזה מצוי ברוב אזורי הארץ עבור פרות לבשר. פשוט שגם כרם ושאר מטעים נקראים שדה, ובעלי השיטה רוצים להכניסה בכל המטעים, כך שאם שיטה זו תיכנס הרי העשבים יהיו מינים שמקיימים בשדותיהם.

כבר כתבתי שמה שהיום לא כל אחד מגדל לעצמו כל דבר אלא כמה מגדלים לכולם, אין אותם המגדלים נחשבים למיעוט אלא אם רוב העם אוכלים בשר ושתים יין מה שעושים המגדלים נחשב רוב העם.

ברמב"ם כתוב שני דברים אחד זורע ושני מקיים, יש מינים שאדם זורע ויש מיני בר שצומחים מעצמם ואדם מקיים, ודאי שקוצים בכרם לא זורעים אלא בערביא מקיימים את קוצי הבר שצומחים מעצמם. וכן: "כל מיני דשאים שעולין מאליהן בשדה הרי הו מקדשין בכרם" שכתב הרמב"ם בכלאים פ"ה הי"ט הכוונה למיני בר.

לכן מה שכתב הרב עמנואל : "אבל במיני בר אין בהם איסור כלאי הכרם" אלו דברים שאין בהם ממש.

תשובתי להנ"ל.

הקורא את מכתבו של הרב רייכנברג יבחין שמשפט המפתח חסר בו. הוא לא כתב 'לאחר שהתייעצתי עם גדולי תורה שליט"א נתקבלה הנחיה כך וכך'. כלומר מדובר כאן בהנחיה אישית של

הרב שאול רייכנברג ושל הרב יהודה עמיחי ממכון התורה והארץ שניתנה לאחראים על מדורי כשרות ברה"ר.

לגופם של דברים, ברור שדבריו המפורשים של פירוש המשניות לרמב"ם הם יסוד הסוגיה, מה מקדש בכרם ומה לא מקדש בכרם. בסעיף 1 של מכתבו של הרב רייכנברג, הוא מתייחס לפירוש המשניות לראשונה. תשובותיו במחכ"ת מוכיחות עד כמה אין לכל המהלך החדש שלו שכאילו עשבייה מקדשת, שום זכות קיום. כאשר הרמב"ם מסביר את הדרשה של 'אשר תזרע' שהיא מגדירה מה מתקדש בכרם, הוא אומר בפירוש שמדובר אשר תזרע בשדה. לא במרעה עם גדר ולא במרעה בלי גדר, לא באחו שלא ליד השוקת או חלקת פרות ליד האבוסים, לא במטע, לא בכרם, רק 'אשר תזרע' בשדה. הרמב"ם מוסיף שבכלל זה גם מינים שמקיימים אותם בשדה, דהיינו מדובר במיני דשאים מעטים שצויינו בירושלמי בסוף פרק ה', שצומחים מאליהם ורגילים לקיימם בשדה. ואלו שמותם: השיפה והאיטן והגמי ושאר כל הגדלים באפר. [גדלים באפר פירושו במקום הפקר, כמבואר בפיהמ"ש שביעית ט, א, אבל ברור שישנו תנאי נוסף שמקיימים אותם בשדות]. כמובן שאין נראית כל סתירה בין פירוש המשניות לרמב"ם ליד החזקה, וכבר כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות שדבריו נאמרו להלכה.

א. למעשה מפורש בשו"ת החזון איש סימן שמג ד"ה להנהיג, שרק במיני שזורעים אותם בשדות נאמר בהם איסור כלאי הכרם, ולא במינים הזולים שאין מקיימים אותם, וכן מסר ד"ר משה זקס לאי"ט את פסק החזו"א שאין בדגני בר איסור כלאי הכרם, והגרד"צ אורדנטליך זצ"ל פסק במענה לשאלת הרב מרדכי גוטמן שליט"א, לאחר שהתייעץ עם גדולי התורה בבני ברק ת"ו, שאין בשעורי הבר הגדלים בכרם בפארק שבעת המינים איסור כלאי הכרם. וכן שמעתי שהורה להיתר הגאון רבי דב לנדו שליט"א, ראש ישיבת סלבודקה בבני ברק.

ב. סופה של הפרשיה:

לאחר שמדור מצות התלויות בארץ ברה"ר לישראל הורה לכל הכורמים לעקור את עשביית הבר של השעורים מחשש לאיסור כלאי הכרם[3], הובאה השאלה להכרעת הראשון לציון הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א, שהחל אז בתפקידו כאחראי על אגף הכשרות, והוא הוציא חוות דעת ארוכה ומנומקת, שאין כל חשש כלאי הכרם בשעורת בר וכדו', וזאת בהסתמך על דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, וכן המנהג שהיה קיים בעבר בארץ ישראל, שלא חששו לכך, וכן סברו והורו פוסקי ההלכה תמיד. ותשקוט הארץ.

[3] וזה לשון מכתב הרה"ר לכורמים בארץ ישראל מכג ניסן תשע"ח: ברצוננו להפנות את תשומת ליבכם כי על פי ההלכה הימצאות עשביה בזמן פריחת הענבים ואילך עלולה לאסור את תוצרת הכרם. יש לדאוג לעקירת העשבייה ע"י קילטור הכרם או ע"י ריסוס... בברכה, (על החתום) הרב ח. בר גיורא והרב מ. בידרמן. העתקים: לרה"ר לישראל הרב דוד לאו שליט"א ועוד.

סיפור על כלאי הכרם ליד בית מדרש אחד בירושלים.

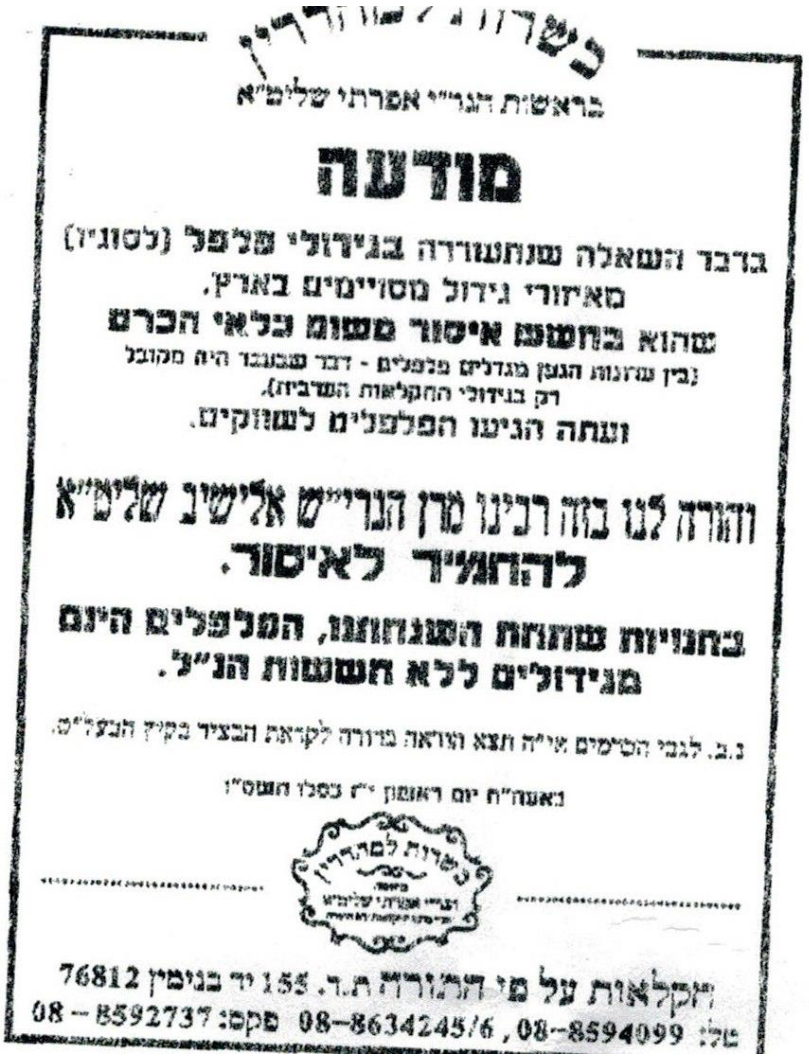
בבית מדרש אחד בירושלים, לומדת קבוצה גדולה של לומדים. רוב הלומדים הינם אנשים מבוגרים בשנות העמידה ומעלה. דרך קבע, מנהל הכולל מזמין רב אורח להעביר שיעור. היה זה בחודש אייר תשע"ח. מרצה שכבר נשא מדברותיו מספר פעמים בפני הלומדים מקבל טלפון. מדבר כאן הרב.... מהכולל בירושלים. האם תוכל לתת שיעור בכולל שלנו? המרצה נזכר שבפעם הקודמת הוא דיבר על נושא שהסעיר את השומעים. הפרשת תרומות מקטניות שיוצאים ממכונות המיון אך הגרגרים שמקבל המשגיח הינם מצומקים ולא הביאו שליש. באותו שיעור סערו הרוחות, שהרי ההפרשה לא חלה. אבל מה ניתן לדבר עכשיו. בחשש מה המרצה הציע את הנושא: כלאי הכרם. התשובה של מנהל ביהמ"ד היתה הססנית. טוב, אם זה מה שיש לך לדבר, אז תדבר על זה. תגיע אלינו ביום שלישי בשעה שש ורבע. ואכן השיעור על כלאי הכרם נסוב על השאלה האם יש איסור כלאי הכרם בתבואת בר שצומחת בכרם. המרצה פירט את הצדדים, אך דחה את החששות. כאשר סיים את דבריו, שאל אחד הלומדים על השיעור שנערך בכולל לפני...שנה: האם נפתרה הבעיה של הפרשת קטניות שגודלם פחות משליש? כנראה שהנושא של כלאי הכרם לא היה מעשי מספיק עבור הלומדים ולא ממש עניין אותם. כך חשב המרצה בליבו, לכן הם שואלים אותי על הנושא הישן של מעשר והבאת שליש. המרצה התעשת מהרהוריו והשיב, כי בסיעתא דשמיא גופי הכשרות קבלו על עצמם להקפיד לקחת למעשר רק גרגרים שהביאו שליש, והעניין הזה תוקן. תפילת מנחה, ויוצאים מהכולל. ואז מתרחשת ההפתעה. מנהל הכולל נרעש ונפחד. פשוט המום. מה קרה שאל אותו המרצה. אינך יודע מה השיעור שלך גרם לי. אספר לך בדיוק מה קרה. בחצר הכולל צומחת לה שנים רבות עץ גפן. והנה כנראה שמהחנות הירקות הסמוכה התגלגל אבטיח לתוך החצר, האבטיח התפוצץ ונשרו ממנו גרעינים, ומהם, אבטיח חדש נבט לו ליד הגפן. הכל התרחש לפני שנתיים בערך. האטרקציה של אבטיח שגדל בחצר ליד העץ הגפן בחצר הכולל, מאד מצאה חן בעיני. הבאתי לכולל את ילדי ונכדי ויחד השקינו את האבטיח ואת הגפן. הרי לא כל יום מתגלגל אבטיח ויוצא ממנו שיח אבטיח חדש, ועוד גודל ליד עץ הגפן. והנה בעקבות השיעור שלך על כך שאין כלאי הכרם במיני תבואות בר, הכתה אותי לפתע ההכרה, שבעצם נכשלתי והכשלתי את בני משפחתי בקיום אבטיח וגפן שהם כלאי הכרם של ממש, שלכל הדעות הם אסורים מן התורה. לא רק שהשארתי את שיח האבטיח סמוך לגפן ולא עקרתי אותו מיד, אלא במו ידי השקיתי את כלאי הכרם. אני אסיר תודה לך על שבזכות שטרחת לבוא למסור שעור בכלאי הכרם, נפקחו עיני לדעת עד כמה יש להיות ערניים לאיסור כלאי הכרם!

גפנים שנשתלו בתוך שדה של פלפלים בבקעת הירדן

בשנת תשס"ה התגלה שמגדל במושב תומר שתל כרם גפנים בתוך שדה פלפלים מניב.

המגדל שנטע את השתילים טען להגנתו, שלא הוזהר בנושא ע"י משגיח שנוכח במקום, ופיקח על שתילת הגפנים בשיטת הדו שנתי. בדיעבד, המשגיח של רבנות בקעת הירדן סרב להסביר מדוע לא התריע על האיסור, אבל לפי השמועה שהתהלכה בשוק, אותו משגיח, לאחר שהבחין בשתילת הגפנים בשדה הפלפל, התקשר לרב פלוני, שהיה קשור למערך ה'דו שנתי' של הרבנות, ושאל מה לעשות. וענה לו אותו רב ש'אין עניין זה שייך לך', כלומר אתה משגיח על שתילת השתילים של הדו שנתי, ולא משגיח על איסור כלאי הכרם!

לאחר שהתפרסמה התקלה ברבים, הגיעה הודעת 'כשרות מהדרין' בראשות הגר"י אפרתי שליט"א על הפלפלים שיש להחמיר ולאוסרם.

כשרות מהדרין

בראשות הגר"י אפרתי שליט"א

מודעה

בדבר השאלה שנתעוררה בגידולי פלפל (לסוגיו)
מאיזורי גידול מסויימים בארץ,
שהוא בחשש איסור משום כלאי הכרם
(בין עזנות הגפן מגדלים פלפלים - דבר שבעבר היה מקובל
רק בגידולי החקלאות השדיות).
ועתה הגיעו הפלפלים לשווקים.

והורה לנו בזה רבינו מרן הגר"ש אלישיב שליט"א
להחמיר לאיסור.

בחנויות שמוחת השגחתנו, המלפלים הינם
מגידולים ללא חששות הנ"ל.

נ.ב. לגבי הטיפים אי"ה תצא הוראה מיוחדת לקראת הבציר בקיץ הבעל"ס.

נאמר"ח יום ראשון י"ז טבת תשס"ו

כשרות למהדרין
ועד"י אפרתי שליט"א

תקלאות על מי התמורה ת.ד. 155 יד בנימין 76812
טל: 08-8634245/6, 08-8594099 פקס: 08-8592737

ויש להסביר את הפסק בנידון: שמלבד איסור נטיעת הגפנים בשדה הפלפלים משום כלאי הכרם שנאמר לא תזרע כרמך כלאים, יש שאלה האם הירקות נאסרים באכילה, שנאמר פן תוקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם.

והנה נחלקו בזה הרמב"ם והר"ש בפירושיהם בכלאיים פרק ז משנה ז.

לפי הרמב"ם הקידוש כלומר האיסור של הנאה מכלאי הכרם, חל, רק כאשר הענבים מגיעים לדרגת הבשלה של פול הלבן שהוא שלב שליש, כאמור במשנה משישלישו. ובמקרה זה, היה מדובר בגפנים צעירות שלא הניבו יבול כלל.

ואילו לפי הר"ש הכרם נאסר גם כאשר הכרם או הירק משרישים וזאת לפי הגרסה שהכרם נאסר משישרישו. לכן במקרה זה, של גפנים שנטעו בגן ירק, הרי לפי הר"ש הפלפלים נאסרו משום איסור כלאי הכרם.

למטה תמונה שתילי גפנים שניטעו במושב תומר: במרכז גפנים ומשני הצדדים שורות של פלפלים. בתמונה השנייה: ארגזי פלפלים ברקע של כלאי הכרם.

